

alkeellinen psykologia? Voisiko se olla jonkinlainen löysä psykodynaaminen freudilaisuus yhdistettynä – ristiriitaisesti – äärimmäiseen kulttuurikonstruktionismiin? Oli miten oli, Lagerspetzin tuotantoon tutustuminen voi antaa aineksia ihmiskäsityksen pohtimiseen.

Lagerspetzin teoksen sävy on empiirinen, selkeä ja viiltävän rationaa-

linen; samalla sen henkilökohtaiset – osin humoristiset, osin traagiset – kappaleet osoittavat, ettei tieteellinen ja objektiivinen suhde ilmiöihin merkitse yksityisen elämän ”kylmyyttä”, ”tunteettomuutta” tai ”pinnallisuutta”. Lagerspetzin kirja on kuin raikas tuulahdus suomalaisessa kulttuuri-ilmapiirissä, jota usein tuntuu hallitsevan obskuran-

tismin ja käsiterunouteen taipuvainen perusvire.

JANNE KIVIVUORI

KIRSTI LAGERSPETZ
MITÄ TULEE MIELEEN
PSYKOLOGIN ESSEITÄ
HELSINKI: TAMMI, 2000

MUURAHAISET JA HEINÄSIRKKA

Alkukesän aurinkoisina, lämpiminä päivinä sain kirjoittaakseni esittelyn Kari Tervon ja Heikki Hiilamon kirjasta ”Suomen 100 rikkainta”. Ajankohta ei ollut kaikkein otollisin moiseen puuhaan. Metsä tulvillaan lintujen laulua, kirsikka ja omena täydessä kukassa, puutarha kutsu-massa hoitajaansa... Mutta raharik-kaudella on vetovoimaa, päiväunet siitä imaisevat meidät perin helposti mukaansa.

Kirjassa on henkilökuvat 39 rikkaasta suomalaisesta, tekijöinä seitsemän toimittajaa. Parin kolmen sivun luonnehinnat eivät sisällä mitään hätkähdyttäviä paljastuksia, tiedot on koottu tarjolla olevista murusista. Tunkeutuminen rikkaiden ihmisten yksityiseen elämään ei ole helppoa. He ovat yleensä haluttomia tuomaan sitä julkisuuteen ja heillä on keinonsa varjella yksityisyyttään.

Periaatteelliset ja metodiset vaikeudet koskevat rikkauten määrittelyä ja sen mittaamista. Viiden miljoonan markan omistajaa voi teki-

jöiden mielestä kiistatta pitää rikkaana, superrikkaiden määrittelyssä raja on sata miljoonaa. Sillä voi jo hankkia oman suihkukoneen, linnan Ranskasta tai oman pankin. Megarikkaaksi tullaan hankkimalla muutaman kymmen miljardin omaisuus. Heitä Suomessa ei toistaiseksi ole, tuore lista Euroopan rikkaimmista yksityishenkilöistä ei sisällä ainuttakaan suomalaista.

Näissä luvuissa on kyse omaisuuden markkina-arvosta. Mutta miten sitä mitataan? Periaatteessa asia on yksinkertainen: tarkastellaan eri omaisuuslajeja (kiinteistöt, osakkeet ja muut arvopaperit, arvoesineet ja kulkuvälineet), arvioidaan niiden markkina-arvot, summasta vähennetään velat. Erotus kertoo omaisuuden määrän. Käytännössä tehtävä on mahdoton, kuten tekijät toteavat, sillä henkilörekisterilaki ja muukin lainsäädäntö estävät tehokkaasti ulkopuolista tutkimasta toisen henkilön omistuksia.

Tämän vuoksi tekijät ovat joutuneet turvautumaan verottajan saa-

miin tietoihin Suomessa verotettavan omaisuuden arvosta. Kuva ei ole aukoton. Siitä puuttuvat ulkomailla asuvat menestyneet urheilijamme. Varmaan myös kaikkein taitavimmat talousrikkolaiset, jotka ovat osanneet piilottaa omaisuutensa veroparatiiseihin. Mutta julkisesti ja virallisesti rikkaista nykysuomalaisista kirja antanee kohtuullisen edustavan kuvan.

Millaisia ihmisiä he sitten ovat? Historialliset kerrostumat, omaisuuden hankkimisen ajankohdan ja tavan perusteella, erottuvat kuvasta selvästi. Raskaan teollisuuden, metsän ja metallin varassa aikoinaan vaurastuneet 20 perhettä ovat edelleen mukana, mutta heidän osuutensa on selvästi supistunut. Sodanjälkeisen taloudellisen nousun myötä joukkoon tuli menestyneitä kauppiaita ja teollisuusyrittäjiä. Nuorimman kerrostuman muodostavat 1990-luvun tietoteknologian nosteessa äkkirikastuneet elektroniikkayritysten omistajat ja optio-miljonäärit.

Myös omaisuuden lajit ovat vaihtuneet. Laajojen maa- ja metsäomistuksien ja kartanoiden rinnalle ja ohi ovat nousseet pörssiosakkeet. Kurssien heilahtelu saa aikaan sen, että rikkaiden joukko jonkin verran vaihtelee vuodesta toiseen. Kasinovuosien kuumista nimistä vain pari on pystynyt säilyttämään asemansa.

Tällaiset tiedot kertovat jotain talouselämän rakennemuutoksista. Täytymättä jää kuitenkin tekijöiden lupaus, että rikastumisen lähteiden tuntemus saa selvemmin ymmärtämään voimassa olevan talousjärjestelmän toimintaa. Luotan edelleen enemmän senkaltaiseen lähestymistapaan, jonka panivat alulle Kettil Bruun ja Antti Eskola selvitellessään taloudellista valtaa Suomessa 1960-luvun lopulla.

Useimpien lukijoiden kannalta kirjan parasta antia lienevät välähdykset rikkaiden ihmisten elämäntavasta ja harrastuksista. Metsästys, hevoset ja golf ovat toki monesti esillä, mutta päällimmäiseksi vaiku-

telmaksi jää kuitenkin kiinnostuksen kohteiden vaihtelevuus. Suomeen ei ole toistaiseksi muodostunut rikkaan yläluokan erilliskulttuuria, ja rikkauksella pröystäily on Suomessa useimmiten, toisin kuin Amerikassa, edelleen hieman arka asia. Tärkeämpää näyttää olevan kova työnteke. Olen ihan valmis uskomaan, että suurta omaisuutta ei voi kasata vippaskonsteilla tai tuurilla, ilman ahneutta työlle ja omistautumista omalle asialle. Rahan lisäksi siitä saa myös vallantunnetta ja mahdollisuuksia irrotella halutesaan raskaidenkin huvien parissa, sikäli kuin kunto kestää.

Tällaiset menestystarinat saavat väistämättä pohtimaan omaa suhdetta rahaan ja rikastumiseen. Ihan vilpittömästi: Päiväunet sikseen, en ole kateellinen. Mersu on epäilemättä mukavampi auto kuin Lada, mutta uskon kernaasti, että rikkaus voi olla melkoinen taakka ja jatkuva huolestumisen aihe. Paras tilanne on mielestäni, että raha-asioita ei

tarvitse kovin paljon ajatella. On niin paljon muuta hauskaa ajateltavaa ja puuhailtavaa, heinäsiirkkana muurahaisten joukossa.

Eihän meistä kaikista voi kuitenkaan tulla rikkaita, vaikka miten haluaisimme. Talouden ja politiikan luotijuna suistaa väijäämättä jotkut radansyrjään, mutta onhan matkustajana myös laaja keskiluokka. Siihen kuuluvilla on Suomessa mahdollista päästä osalliseksi moninlaisista elämän iloista ja pikku ylellisyyksistä. Ei tunnu mitenkään vaikealta tyytyä viljelemään omaa puutarhaa.

JUHA PARTANEN

KARI TERVO &
HEIKKI HIILAMO
SUOMEN 100 RIKKAINTA
HELSINKI: TAMMI, 2000

80 000 SOTALASTA

Suomalaisten lasten kuljettaminen Ruotsiin, Tanskaan ja Norjaan 1939–44 on maailmanhistorian suurin lasten joukkosiirto. Noin 80 000 lasta joutui eroon vanhemmistaan vieraaseen maahan. Kuusi vuosikymmentä näiden lasten kokemuksista vaiettiin. Mitä tämä kertoo meistä suomalaisista? Kymmenkunta vuotta sitten perustettiin ensimmäinen sotalapsiyhdistys, joka kutsui esiin sotalapsiliikkeen.

Sotahistoria on keskittynyt lähinnä suuriin rintamatapahtumiin. Se on kertonut miesten teoista, sotilasjohtajista ja poliitikoista, sanoo kirjan tekijä Jarmo Knuutila.

Kuitenkin ihminen kokee kaiken voimakkaimmin asiat lapsuudessa. Määräysten mukaan sotalapsi sai olla enintään 12-vuotias. Äidit saivat seurata lapsiaan vain, jos joku lapsista oli alle 3-vuotias.

Siis 80 000 lasta, yksin, sillä si-

saruksetkin yleensä erotettiin toisistaan. Harva sijaisperhe halusi useamman lapsen.

Lasten lähettämisen syynä ei niinkään ollut se, että sota uhkasi siviiliväestöä. Syynä oli elintarvikepula, nälkä.

Moni sotalapsi on verrannut elämänmuutostaan satuun tai paratiisiin astumiseen. Sijoitusperheet olivat usein varsin varakkaita. Mutta joukossa oli myös perheitä, jotka ei-